

© Uluslararası
İnsan Bilimleri
Dergisi
ISSN: 1303-5134

www.insanbilimleri.com

Cilt: 4 Sayı: 2 Yıl: 2007

Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri (**)

Yrd. Doç. Dr. D. Ali ARSLAN (*)

Özet

Cumhuriyet'in ilanından bugüne Türk toplumunun, gerçekleştirmek için yoğun uğraş verdiği hedeflerin başında "muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak, hatta onun da üstüne çıkmak" ideali gelir. Çağı yakalamanın ve gelişmenin yolu ise, aklın ve bilimin temel alındığı, çağdaş ve gerçek anlamda ulusal bir eğitimden geçer. Bunun ön şartı da hiç kuşkusuz iyi yetişmiş, yetkin ve yeterli öğretmenlerdir.

Bu realiteden hareketle, Türk toplumunun ve Ulusu'nun yarınlarını şekillendirecek olan öğretmen adaylarının toplumsal profillerinin, sosyolojik açıdan incelenmesi hedeflendi. Bu amaç doğrultusunda, ilköğretim öğretmen adaylarına yönelik, 50 civarında sorudan oluşan bir anket formu hazırlandı. Saha araştırmalarından elde edilen verilerden hareketle oluşturulan "veri seti (data set)", SPSS programı kullanılarak analiz edildi.

Araştırmanın ortaya koyduğu temel bulgulara göre, ilköğretim öğretmen adaylarının yaş ortalaması yirmidir. En genci on yedi yaşında, en yaşlısı ise otuz iki yaşındadır. Yarıya yakını erkekler, yarıdan fazlasını ise kızlar oluşturmaktadır. Yarının Türk öğretmenlerinin ortalama kardeş sayısı 3,5 civarındadır. Üç-dört kardeşi olanların oranı kırk yediye yaklaşırken, beş ya da daha fazla kardeşli ailelerden gelenlerin oranı dörtte biri aşmaktadır. Öğretmen adaylarının yüzde kırkının babası ilkokul mezunudur. Yüzde atmışından fazlasının

(**)Bu çalışma, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiş olan 2005/22 No'lu projeden türetilmiştir.

(*) Sosyolog ve siyaset bilimci. İngiltere'de "University of Surrey" de, Sosyal bilimler metodolojisi alanında yüksek lisans (MSc.) ve yine aynı üniversitede, siyaset sosyolojisi alanında doktora (PhD) yaptı. Sosyolojinin değişik dallarında çok sayıda akademik çalışması bulunan araştırmacı Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde dekan yardımcısı, orta öğretim sosyal alanlar eğitimi bölüm başkanlığı görevlerinde bulundu. Halen, Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Adres: Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümü, Çiftlikköy Kampusu, 33100-Mersin / TÜRKİYE

Tel: (0324) 361 00 01/ 46 83, **Belgegeçer:** (0324) 361 00 46, **GSM:** 0532 270 81 45,

E-posta: aliarslan@mersin.edu.tr cimderaslan@hotmail.com

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

babası işçi, çiftçi ve küçük esnaf. Babası öğretmen olan, gençlerin oranı yüzde dokuzun biraz üzerindedir. Öğretmen adaylarının annelerinin halen yüzde seksen yediye yakını ücretli bir işte çalışmamaktadır.

Öte yandan, geleceğin öğretmenlerinin kendilerinin dörtte birinden fazlası, babalarının da üçte ikisinden çoğu kırsal kesim doğumludur. Geleceğin Türk öğretmenlerinin ezici bir çoğunluğunun, sosyo-ekonomik anlamda orta ve ortanın altı tabakalara mensup ailelerin çocukları oldukları görülür. Sosyo-kültürel düzeyleri ise, sosyal ekonomik düzeylerinin biraz daha üzerindedir.

Anahtar Kelimeler:

Eğitim, İlköğretim, İlköğretim Öğretmeni Adayı, İlköğretim Öğretmen Adaylarının Toplumsal Profilleri, Öğretim, Öğretmen.

Sociological profiles of the candidate Turkish primary school teachers

Assist. Prof. Dr. D. Ali ARSLAN

Abstract

Teachers define the tomorrows of the society. In order to know and predict about future of the society, It has to be known the sociological profiles of the educators. In other words, it should be helpful to plan the education and to define the socio-political decisions on issue, if the social and psychological characteristics of the today's teachers were known before.

Therefore, It was aimed to examine and analyze the sociological and social-psychological backgrounds of the candidate teachers. What a kind of social profile do they have? What are their opinions on particular actual social and political issues of the society? Do they present a homogenous group character? Do they have enough skill and knowledge to educate tomorrow's Turkish individuals? What are their major problems as the primary school teachers and teacher candidates? The answers of the these kind of questions were examined within the research.

A comprehensive field research realized to achieve the aim. A questionnaire form was developed and used for the interviews. There were structured, semi structured and open-ended questions in the questionnaire. Data sets were created from the data that were gathered from the field. The computer program of the SPSS (Statistical Packages for Social Sciences) was used for analyzing the data sets.

Key words:

Education, Primary School Education, Teacher, Candidate Teacher, Tokat, Sociological Profiles of the Primary School Teachers.

1. Giriş

Türk toplumunun, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde, Cumhuriyet'in ilanından bugüne gerçekleştirmek savaşımları içinde olduğu hedeflerin başında “muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak, hatta onun da üstüne çıkmak” ideali gelir. Çağı yakalamanın ve gelişmenin yolu ise, aklın ve bilimin temel alındığı, çağdaş ve gerçek anlamda ulusal bir eğitimden geçer. Bunun ön şartı da hiç kuşkusuz iyi yetişmiş, yetkin ve yeterli öğretmenlerdir.

Eğitim sürecinde yalnızca bireylerin ve ailelerinin değil, topyekûn bir toplumun, bir ulusun bugünleri ve yarınları şekillendirilir. Eğitim (Sönmez, 1998; 1997; Tezcan, 1993; 1988) olgusunun, “yaşantı ve öğrenme yoluyla bireyde istendik yönde (olumlu), kalıcı davranış değişikliği meydana getirme süreci” şeklindeki tanımı dikkate alındığında, eğitimde temel hedefin bireyleri, toplumun istek ve beklentilerine uygun doğrultuda değiştirip geliştirmek olduğu gerçeği açıkça görülür. Bu süreç bireyleri, hem bilişsel (zihinsel ve zekâ bakımından) geliştirir, hem de onlara ahlaki ve moral kimlik kazandırır. Bunun da ötesinde, bireyleri, içinde buldukları toplumsal çevrede kabul gören ve beklenen, bu çevrelerle iletişimin sürdürülebilmesi için zorunlu olan her türlü yetenek ve yeterliliğe sahip kılmayı amaçlar.

Görüldüğü gibi eğitim (Haralambos, 1987), genel anlamı bakımından değerlendirildiğinde, sosyolojik açıdan “sosyalizasyon” ya da “toplumsallaşma-toplumsallaştırma” olarak adlandırılan sürecin ta kendisidir. Toplumların ve kültürlerin varlığı ve sürekliliği ancak, sağlıklı işleyen bir sosyalizasyon süreci ile bunun da ötesinde sağlıklı işleyen bir eğitim sistemi ile gerçekleştirilebilir. Türk düşünürü Ziya Gökalp (Kongar, 1982; Celkan, 1993)'in de belirttiği gibi, bu süreç sayesinde yetişkin kuşak yetişmekte olan kuşağa duygu ve düşünce birikimini aktarabilir. Bir başka anlatımla, önceki kuşaklardan devralınıp geliştirilerek yaşatılan toplumsal ve kültürel birikim, bu süreç sayesinde yeni nesillere aktarılıp, onlara öğretilir.

Eğitim kurumunun (Ozankaya, 1989), toplumsal açıdan gelişme ve çağdaşlaşmanın dinamosu, öğretmenlerin (Binbaşıoğlu, 1999; 1995; Öztürk, 1996) ise eğitim kurumunun ve sisteminin en temel öğelerinden biri olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, Türk toplumunun yarınlarını şekillendirecek olan ilköğretim öğretmen adaylarının, sosyolojik açıdan nasıl bir görünüm sergiledikleri konusu daha bir önem kazanır.

2. Araştırmanın yöntemi

Araştırmada metodolojik (Balcı, 2004; Bouma, 1995; Bulmer, 1994; 1993; Gilbert, 1993) açıdan, yapısal-işlevselci bir yaklaşımla, betimleyici bir sosyolojik (Horton & Hunt, çalışma gerçekleştirmek hedeflendi. Bu bağlamda, ilköğretim öğretmen adaylarına yönelik olarak 50 sorudan oluşan bir anket formu hazırlandı. Anket formunda yer alan sorulardan bazıları yapılandırılmış (kapalı uçlu), bazıları yarı sistematik, önemli bir kısmı da açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Pilot çalışmalarda elde edilen bulgulardan yararlanılarak görüşme kılavuzuna son şekli verildikten sonra sahaya çıkıldı. Araştırma örneklem kümesi olarak, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitimi Fakültesi ilköğretim bölümünde eğitim görmekte olan ilköğretim öğretmen adayları seçildi. Saha araştırmalarından (Fink, 1995; De Vaus, 1991; Frankfort, 1992; Loeber, 1995) elde edilen verilerden hareketle oluşturulacak “veri seti (data set)”, SPSS (Healey, 1993; Altunışık, 2004; Gilbert, 1993) programı kullanılarak analiz edildi.

3. Öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri

3.1. Öğretmen adaylarının yaş özellikleri

Toplumsal profil araştırmalarında kullanılan sosyal-demografik faktörlerin başında yaş gelir. Yaş faktörü, dün olduğu gibi bugün de, ister gelişmiş isterse gelişmekte olan toplumlarda toplumsal hayattaki etkisini sürdürmekte olan önemli bir faktördür. Örneklem kümesi kapsamındaki öğretmen adayları, yaş faktörü temelinde incelendiğinde, yaş ortalamasının 20 olduğu görülür (Tablo 1). Öğretmen adaylarının en genci 17, en yaşlısı ise 32 yaşındadır.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Yaş Özellikleri

	YAŞ
Aritmetik Ortalama	20.4207
Medyan	20.0000
Mod	19.00
Minimum	17.00
Maksimum	32.00

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

Öte yandan öğretmen adaylarının yüzde 58'i 20 yaşın altındadır. Yaklaşık yüzde 40'ı da 21–25 yaş arasındadır. 25 yaş ve yukarısı öğretmen adaylarının oranı ise yüzde 1,5'u bile bulmamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

		Yüzde (%)
Yaş	17.00	0.7
	18.00	14.5
	19.00	22.1
	20.00	20.7
	21.00	18.6
	22.00	9.0
	23.00	8.3
	24.00	2.8
	25.00	2.1
	26.00	0.7
	32.00	0.7
Toplam		100

3.2. Öğretmen adaylarının cinsiyet dağılımı

Bir diğer önemli toplumsal faktör ise, cinsiyet etkenidir. Bir toplumun gelişmişlik düzeyini belirlemede kullanılan en önemli kriterlerden bir tanesi, kadının o sosyal yapı içindeki toplumsal konumudur. Bilindiği gibi Türk modernleşmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlamıştır. Bununla birlikte gerçek anlamına ve sistematik bütünselliğine Cumhuriyet Dönemi'nde, Atatürk Devrimleri ile birlikte kavuşmuştur. Atatürk'ün liderliğinde hayata geçirilen Türk Devrimleri ile Türk kadını, toplum hayatının her kurumsal yapılanması içerisinde hak ettiği yerini almaya başlamıştır. Günümüzde, henüz birçok alanda istenilen düzeyde ve gerektiğince etkin olamasa da, hemen her meslek alanında Türk kadınına önemli görevler üstlendiğini görmek mümkündür. Türk kadınının etkin görevler üstlendiği mesleklerin başında da öğretmenlik mesleği gelir. Hem

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

Türk toplumunun sosyo-kültürel yapısı, hem de öğretmenlik mesleğinin kendine özgü koşulları, Türk kadını bu meslek alanında ön plana çıkarmıştır.

Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine yönelik ortaya konan bulgular da, bu söylemi destekler doğrultudadır. Tablo 3'te de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının yarısından fazlasını kız öğrenciler oluşturmaktadır. Erkeklerin öğretmen adayları arasındaki yeri ise yüzde 46'larda kalmaktadır. Bu veriler, yarınların Türk öğretmenleri arasında, kadın öğretmenlerin ağırlığının daha da artacağını açıkça göstermektedir.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Dağılımı

		Yüzde (%)
	Kadın	54.0
	Erkek	46.0
	Toplam	100

3.3. Öğretmen adaylarının kardeş sayısı temelinde aile büyüklüğü

Bireylerin toplumsal profillerini belirlerken kullanılan bir başka önemli faktör de aile yapısıdır. Aile yapısını belirlerken kullanılan en temel kriterlerden birisi ise çocuk sayısıdır. Bu bağlamda öğretmen adaylarının aile büyüklüğü incelendiğinde oldukça önemli bulgularla karşılaşılır. Tablo 4'te de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının ortalama kardeş sayısı 3,5 civarındadır. Onların, içinde sosyalleştikleri ailelerin en küçük çocuk sayısı 1, en fazla çocuk sayısı ise 11'dir.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Kardeş sayısına İlişkin İstatistiksel Veriler

	Kardeş Sayısı
Aritmetik Ortalama	3.4800
Medyan	3.0000
Mod	3.00
Minimum	0
Maksimum	11.00

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

Öte yandan, geleceğin öğretmenleri arasında küçük aile çocukları önemli bir yer tutar. Bir başka anlatımla, 2 ya da daha az çocuklu ailelerden gelmiş öğrencilerin oranı yüzde 31'e yaklaşıyor (Tablo 5). En büyük grubu ise yüzde 46,7 ile orta büyüklükteki, yani 3-4 çocuklu ailelerden gelmiş olanlar oluşturur. 5-6 kardeşe sahip öğretmen adaylarının oranı da yadsınamayacak kadar büyük olup, yüzde 17,3'tür. 7 ve daha fazla kardeşe sahip, çok geniş ailelerden gelmiş öğretmen adayları ise yüzde 5 civarındadır.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Kardeş sayısı

		Yüzde (%)
Kardeş Sayısı	0.00	2.7
	1.00	2.0
	2.00	26.0
	3.00	28.0
	4.00	18.7
	5.00	11.3
	6.00	6.0
	7.00	3.3
	8.00	0.7
	10.00	0.7
	11.00	0.7
		Toplam

3.4. Öğretmen adaylarının eğitimsel özgeçmişleri

Üniversite öncesi alınan eğitimin türü ve niteliği, alınacak üniversite eğitimini temel oluşturacağı için oldukça önemlidir. Bu realiteden hareketle, geleceğin öğretmenlerine, ilköğretimden üniversiteye giden süreçte almış oldukları eğitim ile ilgili çok sayıda soru yöneltildi. Bu bağlamda ilk olarak, üniversite sınavı öncesinde son mezun oldukları okullar araştırıldı. Tablo 6'da da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının yarısından fazlası klasik lise mezunudur. Yüzde 55,7 ile ilk sırada yer alan klasik lise mezunlarını, yüzde 18,3 ile Anadolu lisesi çıkışlılar izlemektedir. Doğrudan öğretmenlik mesleğine yönelik eğitim veren Anadolu öğretmen lisesi mezunlarının oranının ise yüzde 4 ile son derece sınırlı kalması oldukça dikkat çekici ve anlamlıdır. Tablo 7'de de görüldüğü gibi, klasik liseye oranla daha niteliği

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

yüksek eğitim verdiği düşünülen herhangi bir Anadolu lisesinden mezun olmuşların oranının, öğretmen adayları arasında üçte birlik bir orana ulaşması da oldukça önemlidir.

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Son Mezun Oldukları Okullar

		Yüzde (%)
Mezun olunan okul	Üniversite	4.1
	Anadolu Lisesi	18.3
	Anadolu güzel sanatlar lisesi	10.7
	Anadolu kız meslek lisesi	0.7
	Anadolu öğretmen lisesi	4.0
	Anadolu ticaret lisesi	0.7
	Anadolu turizm-otercilik lisesi	0.7
	Endüstri meslek lisesi	0.7
	Güzel sanatlar lisesi	0.7
	İmam hatip lisesi	0.7
	Klasik lise	55.7
	Süper lise	3.3
	Toplam	100

Tablo 7: Öğretmen Adaylarının Son Mezun Liseler

		Yüzde (%)
Lise	Yanıtsız	3.3
	Klasik Devlet	64.0
	Anadolu	32.7
		Toplam

Öte yandan, bireylerin ilköğretim ve ortaöğretim sürecinde aldıkları eğitimin niteliksel boyutlarını göstermesi bakımından, mezun olunan ilk ve ortaöğretim okullarının türü de önemlidir. Bu konu ile ilgili olarak, bireylerin hem ilkokul, hem ortaokul, hem de lise eğitimleri araştırıldı. Tablo 6, 7 ve 8’de yer alan bulgular, çarpıcı veriler ortaya koymaktadır.

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

Tablo 8’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının tamamına yakını, ilköğretim devlet okullarında tamamlamışlardır. Ortaokul düzeyinde ise, az da olsa ortaokul eğitimini özel okullarda görmüş bireyler göze çarpmaya başlar. Tablo 9’da da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının yüzde 6’sı özel okul mezunudur.

Tablo 8: Öğretmen Adaylarının Mezun Olduğu İlkokullar

		Yüzde (%)
İlkokul	Yanıtsız	3.3
	Devlet	96.7
	Toplam	100

Tablo 9: Öğretmen Adaylarının Mezun Olduğu Ortaokullar

		Yüzde (%)
Ortaokul	Yanıtsız	3.3
	Devlet	90.7
	Özel	6.0
	Toplam	100

3.5. Öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumları

Bireylerin babalarının eğitim düzeyleri ve eğitimlerinin türü (Arslan, 2006; 2005) de, toplumsal profil araştırmalarında üzerinde hassasiyetle durulan konulardan bir tanesidir. Araştırmanın, konu ile ilgili bulguları, 10 ve 11. tablolarda ayrıntılı bir şekilde sergilenmektedir. Tablo 10’da da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının babalarının yüzde 40 ilköğretim mezunudur. İkinci sırada ise, yüzde 18’lik oranla, babası üniversite mezunu öğretmen adayları yer almaktadır. Okul eğitimi olmayan babaların çocukları ise, hali hazırda öğretmenlik yapmakta olan bireyler ile ilgili bulgular göz önünde bulundurulduğunda, son derece sınırlı olup yalnızca yüzde 4 oranındadır.

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

Tablo 10: Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Düzeyi

		Yüzde (%)
Baba Eğitim Düzeyi	Yanıtsız	9.3
	İlkokul	40.0
	Ortaokul	11.3
	Lise	17.3
	Üniversite	18.0
	Okul eğitimi yok	4.0
	Toplam	100

Tablo 11: Öğretmen Adaylarının Babalarının Gördükleri Eğitimin Türü

		Yüzde (%)
Baba Eğitim Türü	Üniversite eğitimi yok	82.7
	Açık öğretim fakültesi	3.3
	Eğitim fak-enst. (öğretmenlik)	10.7
	Muhasebe-bankacılık	1.3
	İlahiyat	1.3
	Astsubaylık	0.7
	Toplam	100

Öte yandan, babası üniversite mezunu olan bireylerin, babalarının eğitim türü incelendiğinde karşılaşılan bulgular da son derece anlamlıdır. Tablo 11’de görüldüğü gibi, babaları öğretmenlik eğitimi görmüş öğretmen adaylarının oranı, üniversite mezunu babaların çocukları arasında yüzde 60’ı geçmektedir. Bu ise, öğretmen çocuklarının, öğretmen olmaya yönelme konusunda ciddi bir eğilim gösterdiklerine işaret etmektedir.

3.6. Öğretmen adaylarının anne ve babalarının mesleki durumları

Daha önce de vurgulandığı gibi, sosyolojik profil çalışmalarında, bireylerin ailesel özgeçmişleri önemli bir yer tutar. Bu bağlamda, özellikle de anne ve baba meslekleri, bireylerin toplumsal konumları konusunda ciddi veriler ortaya koyar. Bu realiteden yola çıkılarak araştırmada, geleceğin Türk öğretmenlerinin anne ve babalarının meslekleri de araştırıldı.

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

Tablo 12 ve 13'te, bu konuda son derece önemli bulgulara yer verilmektedir. Öncelikle, öğretmen adaylarının baba meslekleri incelendiğinde, öğretmen adayları arasında küçük esnaf, tüccar ve serbest meslek sahibi bireylerin çocuklarının üçte bire yakın bir yer işgal ettikleri görülür. Geleceğin Türk öğretmenlerinin babalarının meslekleri önem sırasına göre sıralandığında, şöyle bir sonuçla karşılaşılır:

1. Küçük esnaf, tüccar ve serbest meslek,
2. İşçi-emekli işçi,
3. Memur-emekli memur,
4. Çiftçi,
5. Öğretmen.

Tablo 12: Öğretmen Adaylarının Babalarının Meslekleri

		Yüzde (%)
Baba Mesleği	Yanıtsız	2.7
	Çiftçi	10.7
	Küçük esnaf-serbest meslek	31.3
	Polis-emekli polis-astsubay	2.0
	Muhasebeci	0.7
	İmam-hatip	1.3
	Savcı-avukat	0.7
	Marangoz	0.7
	Teknisyen-tekniker	2.7
	Öğretmen	9.3
	Şoför	4.0
	İşçi-emekli işçi	18.7
	Memur-emekli memur	15.3
	Toplam	100

Öğretmen adaylarının annelerinin meslekleri konusunda elde edilen veriler de, onların geldikleri toplum kesimi konusunda oldukça aydınlatıcı bulgular ortaya koyar. Tablo 13'te de görüldüğü gibi, geleceğin Türk öğretmenlerinin, yüzde 87'den fazlasının annesi herhangi bir ücretli işte çalışmamaktadır. Bir başkan anlatımla, öğretmen adaylarının annelerinin büyük bir çoğunluğu, geleneksel ev hanımlığı rollerini üstlenmiş durumdadırlar. Anneleri ücretli bir işte çalışanlar arasında ise, memur ve işçi çocukları ağır basmaktadır. Üçüncü sırada ise, öğretmen annelerin çocukları yer almaktadır.

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

Tablo 13: Öğretmen Adaylarının Annelerinin Meslekleri

		Yüzde (%)
Anne Mesleği	Yanıtsız	2.0
	Ev hanımı	87.3
	Öğretmen	2.7
	Memur-emekli memur	4.0
	İşçi-emekli işçi	3.3
	Kuaför	0.7
	Toplam	100

3.7. Öğretmen adaylarının babalarının ve babalarının doğum yerleri

Bireylerin toplumsal kökenleri konusunda yapılan araştırmalarda sıklıkla kullanılan veriler arasında, bireylerin kendisinin ve babalarının doğum yerlerine ilişkin bulgular da önemli bir yer tutar. Bu konuda tablo 14 ve 15 incelendiğinde, sosyolojik açıdan önemli sonuçlarla karşılaşılır: Öncelikle, Tablo 14’teki veriler, Türk öğretmenlerin önemli bir oranının kentsel ortamlarda doğup büyüdüklerine işaret etmektedir. Kırsal ortamda doğmuş bireylerin oranı ise yüzde 27,3’tür.

Tablo 14: Öğretmen Adaylarının Doğum Yeri

		Yüzde (%)
Doğum Yeri	Yanıtsız	2.0
	Kır	27.3
	Kent	70.7
	Toplam	100

Öte yandan, bireylerin babalarının, doğum yerleri bağlamında toplumsal kökenleri incelendiğinde, tamamen farklı bir görünüm ile karşılaşılır. Tablo 15’te de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının babalarının yüzde 68’i kır kökenlidir. Kent doğumlu babaların çocukları ise, adaylar arasında yüzde 30’luk bir oran oluşturmaktadır. Aslında bu rakamlar Türk toplumunun, bir kuşaklık bir süre içinde geçirmiş olduğu toplumsal değişme ve dönüşüm dolaylı kanıtlarıdır. Daha önce de üzerinde durulduğu gibi, Türk toplumu Cumhuriyetten günümüze yoğun bir modernleşme, sanayileşme ve kentleşme çabası içerisinde. Aslında bu süreçler birbirleri ile iç içedirler ve birbirlerini tamamlayıcı süreçlerdir. Bu rakamlar da yukarıdaki süreçler bağlamında, özellikle çok partili dönemle birlikte görülmeye başlanan ve

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

son 20 yılda daha da hızlanan, kırdan kentsel ortamlara doğru yaşanan göç furiasının boyutlarını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bir başka anlatımla bu iki tablo birlikte incelendiğinde, kırdan doğmuş bireylerin yaklaşık yarısı kısa sayılabilecek bir süreç içinde kente göç etmiş olduğu ve orada yuva kurup, çocuk sahibi olduğu gerçeği ile karşılaşılır.

Tablo 15: Öğretmen Adaylarının Babalarının Doğum Yeri

		Yüzde (%)
Baba Doğum Yeri	Yanıtsız	2.0
	Kır	68.0
	Kent	30.0
	Toplam	100

3.8. Öğretmen adaylarının babalarının toplumsal konumları

Bireylerin babalarının toplumsal konumlarına yönelik bulgular da, bireylerin sosyolojik portrelerini çizebilmek açısından büyük önem taşır. Bu bağlamda, ilköğretim öğretmenlerine olduğu gibi, öğretmenlere de iki ayrı soru yöneltildi. Bireylerin, toplumsal yapı içinde kendi içinde buldukları koşulları ve durumu en iyi kendilerinin bilebileceği gerçeğinden yola çıkılarak, geleceğin Türk öğretmenlerine babalarının sosyo-ekonomik statülerine ilişkin ayrı, sosyo-kültürel statüleri konusunda da ayrı sorular yöneltildi.

Konuya ilişkin bulguların sergilendiği aşağıdaki iki tabloda, son derece önemli bulgular yer almaktadır. Özellikle öğretmen adaylarına ilişkin bulgular, toplumsal özgeçmişe yönelik bütün bulgular bir arada değerlendirilip ilköğretim öğretmenlerine ilişkin bulgularla kıyaslandığında; öğretmen adaylarının bu konularda görev yapmakta olan meslektaşlarından çok daha bilinçli ve duyarlı oldukları, içinde buldukları toplumsal konumu hazmetmiş oldukları, kendileri ile barışık oldukları ve kendilerini köken olarak olduklarından daha farklı gösterme eğilimi içinde olmadıkları gözlemlenmiştir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, Tablo 16 incelendiğinde, geleceğin Türk öğretmenlerinin ezici bir çoğunluğunun, sosyo-ekonomik anlamda orta ve ortanın altı tabakalara mensup ailelerin çocukları oldukları görülür. Kendilerinin ortanın üstü ya da üst sınıf ailelerden geldiklerini beyan eden ailelerin çocukları ise sadece yüzde 7,4 düzeyindedir.

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

Tablo 16: Öğretmen Adaylarının Babalarının Sosyo-ekonomik Statüsü

		Yüzde (%)
Baba sosyo-ekonomik statü	Yanıt yok	1.3
	Üst	0.7
	Orta üst	6.7
	Orta	68.0
	Orta alt	14.7
	Alt	8.7
	Toplam	100

Öğretmen adaylarının sosyo-kültürel konumları incelendiğinde de, yukarıdaki verileri tamamlayıcı bulgularla karşılaşılır. Tablo 17’de de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının ailelerinin sosyo-kültürel düzeyleri, sosyal ekonomik düzeylerinin biraz daha üzerindedir. Bu ise, günümüz Türk toplumunun gerçeklerinin rakamlara yansımından başka bir şey değildir. Şöyle ki, günümüz toplumsal koşullarında, en üst düzeyde (doktora-post doktora) eğitim görmüş bireyler sosyo-kültürel anlamda tereddütsüz üst toplumsal katmanların mensubu konumunda iken, sosyo-ekonomik anlamda ancak orta (belki biraz zorlamayla ortanın üstü) sınıf olanaklarına sahip durumdadır. Bu çelişki ise, toplumumuzun gelir dağılımındaki dengesizliğin ve adaletsizliğin çok çarpıcı bir göstergesini oluşturmaktadır. Bu açıklamalar da dikkate alınarak, öğretmen adayları incelendiğinde, onların yaklaşık yüzde 55’inin orta ya da ortanın altı toplumsal konumdaki ailelerin çocukları olduğu gerçeği ile karşılaşılır.

Tablo 17: Öğretmen Adaylarının Babalarının Sosyo-kültürel Statüsü

		Yüzde (%)
Baba sosyo-kültürel statü	Yanıt yok	0.7
	Üst	17.3
	Orta üst	27.3
	Orta	44.7
	Orta alt	8.0
	Alt	2.0
	Toplam	100

4. Genel değerlendirme ve sonuç

Araştırmada, Türk toplumunun yarınlarını şekillendirmede öncü görev ve roller üstlenecek olan geleceğin Türk öğretmenlerinin toplumsal profilleri araştırıldı. Özetle, öğretmen adaylarının yaş ortalaması yirmidir. En genci on yedi yaşında, en yaşlısı ise otuz iki yaşındadır. Yarıya yakını erkekler, yarıdan fazlasını ise kızlar oluşturmaktadır. Mezun olduklarında hemen hepsi ilköğretim kurumlarında görev yapacak olan öğretmen adayları arasında kız öğrencilerin ağırlıkta olması, kadının toplumsal hayata etkin katılımının önemli bir göstergesi olduğu için, Türk toplumunun yarınları konusunda umut vericidir.

Öğretmen adaylarının kardeş sayısı bağlamında ailesel özgeçmişlerinin, öğretmenlerinki ile benzerlikler arz etmesi dikkat çekicidir. Yarının Türk öğretmenlerinin ortalama kardeş sayısı 3,5'e yakındır. Üç-dört kardeşi olanların oranı kırk yediye yaklaşırken, beş ya da daha fazla kardeşli ailelerden gelenlerin oranı dörtte biri aşmaktadır. Bu ise toplumsal yapıda ve toplumsal iş bölümü anlayışında, zaman içinde çok şey değişse de, öğretmenlik mesleğinin dün olduğu gibi büyük ölçüde bugün de geleneksel toplum kesiminin çocuklarının işi olduğu anlayışının halen geçerliliğini koruduğunun bir göstergesi olarak algılanmalıdır.

Öğretmen adaylarının babalarının mesleği ve eğitim durumları ile ilgili bulgular da, kısmi bir değişim gözlemlense de öğretmenlerin ki ile benzerlikle taşımaktadır. Öğretmen adaylarının yüzde kırkının babası ilkokul mezunudur. Okul eğitimi olmayan babaların çocuklarında önemli bir azalma olsa da, halen yüzde dört olması anlamlıdır. Yüzde atmışından fazlasının babası işçi, çiftçi ve küçük esnafıdır. Babası öğretmen olan, gençlerin oranı yüzde dokuzun biraz üzerindedir. Yeni kuşak öğretmenlerin annelerinin meslek hayatına girmelerin konusunda önemli gelişmeler gözlemlense de yetersizdir. Öğretmen adaylarının annelerinin halen yüzde seksen yediye yakını ücretli bir işte çalışmamaktadır.

Öte yandan, babası ve kendisi kent ortamında doğmuş bireylerin oranlarında artışlar gözlemlense de; geleceğin öğretmenlerinin kendilerinin yüzde yirmi yediden fazlası, babalarının da üçte ikisinden çoğu kırsal kesim doğumludur. Öğretmen adaylarının toplumsal kökenleri konusu ile ilişkili olarak incelenen bir başka konu da, ailelerinin toplumsal statüleridir. Başta öncelikli olarak, öğretmen adaylarının bu konularda görev yapmakta olan meslektaşlarına oranla çok daha bilinçli ve duyarlı olduklarının, içinde buldukları

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

toplumsal konumu hazmetmiş durumda ve kendileri ile barışık olduklarının; kendilerini köken olarak olduklarından daha farklı gösterme eğilimi içinde olmadıklarının vurgulanması gerekir. Bu saptamanın ışığında, geleceğin Türk öğretmenlerinin ezici bir çoğunluğunun, sosyo-ekonomik anlamda orta ve ortanın altı tabakalara mensup ailelerin çocukları oldukları görülür. Kendilerinin ortanın üstü ya da üst sınıf ailelerden geldiklerini beyan eden ailelerin çocukları ise sadece yüzde yedi civarındadır.

Sosyo-kültürel konum incelendiğinde de, yukarıdaki verileri tamamlayıcı bulgularla karşılaşılır. Öğretmen adaylarının ailelerinin sosyo-kültürel düzeyleri, sosyal ekonomik düzeylerinin biraz daha üzerindedir. Bu duru, daha önce de belirtildiği gibi, günümüz Türk toplumunun gerçeklerinin rakamlara yansımından başka bir şey değildir. Şöyle ki, günümüz toplumsal koşullarında, en üst düzeyde (doktora-post doktora) eğitim görmüş bireyler sosyo-kültürel anlamda tereddütsüz üst toplumsal katmanların mensubu konumunda iken, sosyo-ekonomik anlamda ancak orta (belki biraz zorlamayla ortanın üstü) sınıf olanaklarına sahip durumdadır. Bu çelişki ise, toplumumuzun gelir dağılımındaki dengesizliğin ve adaletsizliğin çok çarpıcı bir göstergesini oluşturmaktadır. Bu açıklamalar da dikkate alınarak, öğretmen adayları incelendiğinde, onların yaklaşık yüzde elli beşinin orta ya da ortanın altı toplumsal konumdaki ailelerin çocukları olduğu gerçeği ile karşılaşılır.

KAYNAKÇA:

ALTUNIŞIK, R. (Vd.) (2004), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı, Sakarya: Sakarya Kitabevi.

ARSLAN, A. (2006), “Social Anatomy Of The Top Of Turkish Politics: A Comparative Study Of Social Profiles Of The Turkish Parliamentary Elites And Turkish Political Leaders”, 20th World Congress of Politics, (20. Dünya Siyaset Bilim Kongresi), IPSA (International Political Science Association- Uluslararası Siyaset Bilim Birliği) 8–13 July 2006, Fukuoka, Japan.

ARSLAN, A. (2005), “Educational Bases of Turkish Democracy: Educational Backgrounds of Turkish Elites”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Journal of Sociological Research), Cilt: 8, Sayı: 1, Bahar / Spring 2005, ss. 5–30

BALCI, A. (2004), Sosyal Bilimlerde Araştırma, Ankara: Pegema Yay.

BİNBAŞIOĞLU, C. (1999), Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi, Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.

D. Ali ARSLAN: *Yarının Türk öğretmenleri: İlköğretim öğretmen adaylarının sosyolojik profilleri*

BİNBAŞIOĞLU, C (1995), Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma, İstanbul: MEB Yayınları.

BOUMA, G.D. & Atkinson, G. (1995), A Handbook of Social Science Research, London: Sage.

BULMER, M. (1994), Sociological Research Methods, London: Macmillan.

BULMER, M. (1993), Social Research in Developing Countries, London: UCL .

CELKAN, H. Y. (1993), Ziya Gökalp'in eğitim sosyolojisi, İstanbul: MEB Yayınları.

DE VAUS, D.(1991), Surveys in Social Research, London: Unwin Hyman.

FINK, A. (1995), The Survey Kit, London: Sage.

FRANKFORT-Nachmias, C. (1992), Research Methods in Social Sciences, London: Edward Arnold.

JARY, D. & Jary, J. (1991), Dictionary of Sociology, Glasgow: Harper Collins.

GILBERT, N. (1994), Researching Social Life, London: Sage.

GILBERT, N. (1993), Analysing Tabular Data, London: UCL.

HARALAMBOS, M. (1990), Sociology: Themes and Perspectives, London: Unwin Hyman.

HEALEY, J. F. (1993), Statistics: A Tool For Social Research, California: Wadsworth.

HORTON, B. & Hunt, C. (1980), Sociology, London: McGraw Hill.

KONGAR, E. (1982), Türk Toplumbilimcileri 1, İstanbul: Remzi Kitabevi.

LOEBER, M. S. & KAMMEN, W. B. (1995), Data Collection and Management, London: Sage.

OZANKAYA, Ö. (1989), Toplumbilime Giriş, İstanbul: S Yayınları.

ÖZTÜRK, C. (1996), Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.

SÖNMEZ, V. (1997), Sosyal Bilgiler Öğretimi Ve Öğretmen Kılavuzu, Ankara: Anı Yayıncılık.

TANİLLİ, S. (1988), Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz, İstanbul: Amaç Yay.

TEZCAN, M. (1993), Eğitim sosyolojisinde çağdaş kuramlar ve Türkiye, Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınları.

TEZCAN, M. (1988), Eğitim Sosyolojisi, Ankara: Bilim Yayınları.